

Posudek na disertační práci P. Hájka

Krajina českých zemí v období socialismu

Základní charakteristika práce

Téma práce je nosné, zaměření vítám, zpracování je adekvátní, základní problém je v tom, že téma nelze popsat v rozsahu disertační práce, což vyplývá již z širokosti samotného pojmu krajina. Zpracování je velmi pečlivé, typografické uspořádání „čisté“, formální chyby jsem sice nehledal, ale také nenašel a pokud ano jedná se o drobnosti typu (str. 69), že spanilé jízdy by měly být v uvozovkách. Práce je promyšlená a přiměřená.

V následujícím posudku reaguji nejenom na disertační práci, ale protože očekávám její knižní publikaci, tak tuto recenzi směřuji tímto směrem. Mezitím jsem s autorem projednal řadu připomínek, došli jsme ke konsensu v úpravách a názorech a připomínky byly zapracovány do finálního textu.

!!! Na obhajobě prosím autora, aby se vyjádřil zejména k bodu, kolik Němců bylo skutečně odsunuto, zbytek je k možné diskuzi.

Otázky, doplňky, poznámky

Nejedná se zde o chyby, jako spíš o různá upřesnění a návrhy:

- Str. 31: je město doopravdy nad 10 tisíc obyvatel ? Není to méně ?
- Místo slovo město se někdy používá výraz „urbanizovaná plocha“, protože současné suburbie již nejsou ani městem ani vesnicí
- Str. 36, formulace, chata se skoro vždy zakládá na zelené louce
- K oddílu o jménech by se rovněž mohly zmínit příklady profanizace jmen, např. místo Svatá Dobrotivá – Dobrotivá, místo Dušníky (podle Ducha svatého) – Rudná; rovněž bylo časté přenášení jmen části osady na celou osadu. Zajímavým problémem je ztráta jmen vinných tratí, protože tím zanikají druhy vína
- Str. 57, u poslední věty o dochování stavebních počinů by to chtělo říct jednou větou jakých stavebních počinů.
- Str. 60, to, že kostely mají být považovány za pomníky minulosti nikoliv příbytek živého boha, byla promyšlená strategie, z podobného důvodu vycházely průvodce po církevních památkách, v Katolických novinách byl prostor věnovaný historii, cílem bylo odsunout náboženství do minulosti, do přechodného stádia k dnešní současnosti (též Pacem in Terris)
- Str. 63 – u Císařského lesa uvést, že se jedná o dnešní Slavkovský les poskytl víc uranu než celé jáchymovské ložisko !)
- Str. 68 – Kolik Němců bylo ve skutečnosti odsunuto ? Viděl jsem čísla v rozmezí 2,8-3,5 milionu. Dá se to věrohodně dohledat?
- Str. 70 – mohly by se zmínit i záměrné deformace pohraničních oblastí na turistických mapách
- Str. 76 – demolice běžně probíhala tak, že buldozer vyhrnul mělkou depresi a zavalil ji ruinami domu a ještě znovu přešel – výsledek je vlnovitě kopečkovitý terén. Vesnice se dá rozeznat podle bezového křoví, kopřiv a starých ovocných stromů.

- Str. 102, výčet hlavních faktorů či mechanismů krajinných proměn bych uměl rozšířit o další dva, ale nevnučuji to. Můj první faktor by byla AMORFIZACE krajiny jako pokračující proces, který z určité krajinné struktury s charakteristickými výraznými kontrasty vytváří zaměnitelné plochy (pronikání staveb do extravilánu). Můj druhý faktor by bylo ODLIDŠTĚNÍ – jako proces vzrůstající lhostejnosti k půdě a ke krajině.

Co mi schází:

Práce je dostatečně dlouhá, takže není účelné ji dále protahovat, pro daný účel zcela vyhovuje, ale pokud by z ní měla vzniknout kniha, uvítal bych pár stránek na téma:

- Mizení cest, změna komunikační struktury
- Vltavská kaskáda jako příklad zásadní změny toku druhé největší české řeky; dále meliorace a změny v povodí řek. Rovněž Novomlýnské nádrže jsou vděčné kontroverzní téma.
- Přijde mi, že krajina a její reflexe jsou tak propojeny, že když mluvíme o krajině, tak spíš máme na mysli „způsob prožívání“. Schází mi zde popis, jak se ve vymezené době změnil vztah ke krajině.
- Způsob obhospodařování krajiny po roce 1945 (kdykoliv) je jednak dobový a obecně lidský a pak najdeme mnoho paralel např. mezi USA (projekty na obrácení toku Mississippi na sever) a SSSR; jednak socialistický a to znamená ideologický. Naprosto neocenitelný pramen ke studiu ideologizace krajiny jsou dobové plakáty (katalog NG, mám někde dokumentaci asi 60 zemědělských plakátů) – podle mého názoru plakáty nejostřeji vyjadřují socialistickou ideologizaci krajiny a závislost na sovětských zemědělských plakátech. (krajina jako mírové bojiště - *Boj o zrno* apod.).
- Pro vesnici hlavně v pohraničí, ale rovněž po celých středních a severních Čechách je důležitý mechanismus, kdy se část domů (zejména po Němcích) nechá spadnout a pak se místo nich dostaví malé paneláky. Vesnice jako Zátyní u Dubé byly pověstné dřevěnou architekturou, ale dnes jsou zděné, protože roubenky nepřežily.
- Téma, jak je vymezeno, musí být obecné, ale pro pochopení, co se s krajinou stalo, potřebujeme několik „Případových studií“, pár konkrétních příkladů – namátkou nějaký mikroregion v Polabí, na Vysočině, v pohraničí (podle nadmořské výšky a tím ekosystému) anebo ukázat krajové rozdíly – Kladensko, vinařská jižní Morava, Haná, Nízký Jeseník. Také je vděčné srovnání moravských a českých Sudet.

Chybějící literatura a prameny

V práci je pečlivě citováno víc pramenů, než je u disertační práci obvyklé. Nicméně téma je tak široké, že postrádám několik poměrně základních knih (neúplné citace, z paměti):

Veronika Zapletalová (2007): Chatařství. ERA. Brno. *Obsáhlá monografie mapující fenomén chatařství.*

Bohuslav Blažek (2005): Venkovy-anamneza. . . Era. Brno. *Důležité hodnocení současného stavu venkova na pozadí jeho minulosti*

Hans Sedlmayr (české vydání cca 1993): Demolovaná krása. *Klíčový esej rakouského urbanisty a památkáře o tom, jak na západě (okolí Salzburgu) probíhalo „Velké ničení krajiny“.*

Po nás planina, Jihočeské matky, 2006. *Vzpomínková kniha na krajinu v okolí Temelína v období asi 1935-1995, pohled zevnitř (kronikářské záznamy místního zemědělce, později předsedy JZD).*

Celkové hodnocení

Práci doporučuji k přijetí a k ohodnocení nejlepší známkou. Poznámky nemají charakter výtek, ale slouží spíš jako možné vodítko pro další možné (a vítané) publikování.

V Praze dne 25. 9. 2007 , doplněná verze posudku 12. 1. 2008-01-27

Václav Cílek

Handwritten signature of Václav Cílek in black ink.